

ЗАВИСИМОСТ И ЙЕРАРХИЯ МЕЖДУ ГРАМАТИЧНИТЕ СИСТЕМИ

СТОЯН БУРОВ

ВЕЛИКОТЪРНОВСКИ УНИВЕРСИТЕТ „СВ. СВ. КИРИЛ И МЕТОДИЙ“;

БЪЛГАРСКА АКАДЕМИЯ НА НАУКИТЕ

stobur@abv.bg

Резюме: В първата част се прави сравнително подробен преглед на типологичните наблюдения на А. Айхенвалд и Р. М. У. Диксън за зависимостите между осем граматични системи в множество различни езици: полярност, време, аспект, евиденциалност, лице, референтна класификация, число, падеж. Във втората част се изследват зависимостите и йерархията на три граматични системи на имената (дефинитност, число и род) и на три граматични системи на глаголите (евиденциалност, време и аспект) в българския език. За целта се използва въведената от Айхенвалд и Диксън формула: Ако в един език (или в група езици) изборът на определено граматично средство от системата Y зависи от вече направения избор в системата X , но не и обратно, съществува отношение на зависимост между X и Y , т.е. $X > Y$.

Ключови думи: граматична система, граматична категория, зависимости между граматичните системи, йерархия на граматичните системи, взаимодействие на граматичните категории

DEPENDENCIES AND HIERARCHY BETWEEN GRAMMATICAL SYSTEMS

STOYAN BUROV

ST. CYRIL AND ST. METHODIUS VELIKO TARNOVO UNIVERSITY;

BULGARIAN ACADEMY OF SCIENCES

stobur@abv.bg

Abstract: The first part gives a relatively detailed overview of the typological observations of A. Aikhenvald and R. M. W. Dixon on the dependencies between eight grammatical systems in many different languages: polarity, tense, aspect, evidentiality, person, reference classification, number, case. The second part examines the dependencies and hierarchy of three grammatical systems of names (definiteness, number and gender) and of three grammatical systems of verbs (evidentiality, tense and aspect) in the Bulgarian language. For this purpose, the formula introduced by Aikhenvald and Dixon is used: If the choices in system Y depend on that made from system X , in some

language(s), but never vice versa, we shall say that there is a dependency relation between X and Y, i.e. $X > Y$.

Keywords: grammatical system, grammatical category, dependencies between grammatical systems, hierarchy of grammatical systems, interaction of grammatical categories

0. Проблемите на междукатегориалното взаимодействие и йерархията на граматичните категории в теоретичен аспект отдавна са изследователски обект – особено в руското езикознание, срв. И. Й. Ревзин за йерархията на именните категории в славянските езици (Ревзин/Revzin 1969a: 66–78), В. Н. Ярцева за йерархията на граматичните категории в типологичен аспект (Ярцева/Iartseva 1975: 5–23), В. С. Храковски за взаимодействието на глаголните категории в руския език (Храковский/Khrakovskii 1990: 18–36). На темата са посветени отделни конференции, издадени са няколко сборника, в които се разискват теоретични и конкретни въпроси на междукатегориалното взаимодействие, срв. напр. „Межкатегориальные связи в грамматике“ (Санкт Петербург, 1996), „Грамматические категории в языках мира: иерархия и взаимодействие“ (Санкт Петербург, 2016) и др. В посочените сборници В. С. Храковски продължава темата за взаимодействието и йерархията на глаголните категории (Храковский/Khrakovskii 1996: 22–42; Храковский/Khrakovskii 2016: 139–147). С въпросите на взаимодействието се е занимавал и руският учен Ю. А. Пупинин (вж. особено Пупинин/Pupinin 1990). Преглед на постиженията на Ю. А. Пупинин в областта на междукатегориалните граматични връзки прави А. В. Бондарко (вж. Бондарко/Bondarko 2010: 4–9). В изследването на междукатегориалното взаимодействие в руското езикознание се очертават поне две школи, и двете в Санкт Петербург: школа на А. В. Бондарко и школа на В. С. Храковски.

В. С. Храковски поставя на разглеждане и някои теоретични въпроси на взаимодействието между граматичните категории в руския език. Поспециално той се опитва да разграничи взаимодействие от взаимна обусловеност и взаимна зависимост. Под взаимна обусловеност той разбира задължителното съвместно съществуване на две граматични категории. Взаимодействието авторът разбира: а) като една от разновидностите на отношението, свързващо две граматични категории; б) като такова отношение между граматичните категории, при което се видоизменят и двете категории (в частни случаи – поне едната от две категории). Взаимнозависими според автора са такива двойки граматични категории (напр. вид – време, време – наклонение), при които значенията на едната категория се вменстват в значенията на другата категория, т.е. в двете категории е налице общ семантичен компонент (Храковский/Khrakovskii 1990: 20–21).

Взаимодействието на глаголните категории в българския език също е изследвано – срв. напр. Станков/Stankov 1976: 22–42; Куцаров/Kutsarov 1979: 38–51; Станков/Stankov 1980: 51–59; Куцаров/Kutsarov 1994: 137–

195, в по-ново време Кр. Алексова (вж. Алексова/Aleksova 2008a: 230–246; Алексова/Aleksova 2008b: 76–88).

А. В. Бондарко пише, че в речта се реализират не отделни граматични и семантични единици и категории, а техни комплекси и сложни съчетания, многообразни поликатегориални единства. Изразяваните семантични комплекси винаги представляват резултат от взаимодействието на няколко граматични категории в техните връзки с лексиката и с различните типове контекстуална и ситуативна среда. „Чисти“ граматични значения, свободни в своята реализация от междукатегориалното взаимодействие, няма (Бондарко/Bondarko 1996: 3).

1. Амбициозен опит за описание на видовете зависимост между граматичните системи и тяхната йерархия в езиците изобщо правят А. Айхенвалд¹ и Р. М. У. Диксън² (1998: 56–80). Студията е препубликувана като пета глава в книгата на двамата автори *Language at Large: Essays on Syntax and Semantics* (2011) („Езикът като цяло. Очерци по синтаксис и семантика“). Това е типологично изследване на базата на материал от много езици: индоевропейски (вкл. такива като хинди и кюрдски), балто-фински (естонски), австралийски (на аборигените), папуаски, африкански, семитски, чукотски (чукчи), език тариана (в басейна на Амазонка – Бразилия, Колумбия), кечуа (индиански език в Южна Америка) и др. Вероятно по тази причина авторите не използват термина граматична категория, а *grammatical system* „граматична система“. Тъй като в този доклад аз правя опит да запозная по-отблизо аудиторията с това изследване, запазвам използвания от тях термин „граматични системи“, или „системи от граматични средства“.

Те изследват зависимостите между осем граматични системи: *polarity* ‘полярност’ – *tense* ‘време’ – *aspect* ‘аспект, или вид’ – *evidentiality* ‘евиденциалност’ – *person* ‘лице’ – *reference classification* ‘референтна класификация, или класификация според вида на референта’ – *number* ‘число’ – *case* ‘падеж’. Авторите смятат, че някои от посочените системи в езиците по света имат универсален характер, напр. полярност и лице, а други характеризират много, макар и не всички езици (например време и падеж).

Осемте граматични системи се разпределят така: (1) полярността е изреченска система³; (2) времето, аспектът и евиденциалността са граматични системи на предиката; (3) лицето, референтната класификация и числото са системи на аргументите на предиката; (4) падежът маркира синтактичната функция на аргумента на предиката (Aikhenvald, Dixon 1998: 57).

Polarity ‘полярност’ е система за създаване на позитивен/негативен контраст в езика, която се изразява синтактично, морфологично или лексикално. В българската лингвистика е възприет Роман-Якобсоновият термин **статус** (Герджиков/Gerdzhikov 1984; Куцаров/Kutsarov 1997; Лакова/Lakova

va 2002; Чакърва/Chakarova 2019). Според Ив. Куцаров морфологичната категория статус „се основава на отношението на действието (или резултата от действието) към реалността“ (Куцаров/Kutsarov 1997: 162). Авторът характеризира категорията като двучленна категория, изградена върху формално-семантичната привативна опозиция отрицателност – неотрицателност (с главно значение на немаркирания член – утвърдителност). Въпреки някои уговорки Кр. Чакърва също смята статуса за глаголна, т.е. морфологична, категория (Чакърва/Chakarova 2019: 253–265). М. Лакова приема позицията на Ив. Куцаров с известна модификация: тя смята, че тази категория е изреченска категория (Лакова/Lakova 2002: 138), каквото впрочем е вече цитираното гледище и на Айхенвалд и Диксън. Вж. повече за тази категория у Von Klopp (1998: 393–432).

Под **reference classification** (референтна класификация, или класификация според вида на референта) авторите разбират основния начин на именна категоризация в езиците. Според тях съществуват три основни типа именна категоризация: (1) категоризацията се осъществява със средства, които създават граматичен контраст между обектите според признаците човек / нечовек (лице / нелице) или одушевеност / неодушевеност; (2) категоризацията се осъществява с помощта на родова система (мъжки / женски или мъжки / женски / среден род) и/или с помощта на широка, но затворена система от именни класове, чрез която всяко съществително се помества в един от тези класове; (3) категоризацията се осъществява с помощта на система от класификатори. Авторите възразяват срещу неразграничаването на родова от класна система (термини, които понякога се употребяват като взаимозаменяеми), тъй като в някои езици са налице системи за категоризация, които комбинират средства както от родовата, така и от класната система (Aikhenvald, Dixon 1998: 59).

Категоризацията, основно осъществявана по един от трите алтернативни механизма, класифицира съществителните според същността на техните референти. В някои езици именната категоризация включва елементи от различни типове, например основен тип – категоризация с помощта на система от класификатори + система за контраст между лице/нелице или одушевеност/неодушевеност. Според авторите в родовите и класните системи винаги са налице и средства за разграничаване на имената според признаците лице/нелице и/или одушевеност/неодушевеност. В други езици пък категоризацията се осъществява както с помощта на родова/класна система, така и със система от класификатори (Aikhenvald, Dixon 1998: 58–59). В българския език например именната категоризация се осъществява с помощта на системата от трите рода, но са налице и средства за дистинкция на противопоставянето по признака лице/нелице, както и ограничена система от класификатори (нумеративи), с чиято помощ се осъществява броене на неброими предмети (бипарциални предмети, веществен континуум, събирателни множества).

По различни причини извън вниманието на изследователите остават системи като наклонение и модалност, посесивност, транзитивност, рефлексивност/реципрочност, залог, каузативност. За повечето от тях се казва, че те не са от ранга на избраните осем системи. Системата, с която се изразява **дефинитност и деиксис**, е разгледана в приложение към студията. Подчертава се, че това е система за организация на дискурса, т.е. не ѝ се признава универсален статус на *grammatical system*. Действително в малко езици по света механизмите за определеност/неопределеност образуват именно граматична система. Във всички езици обаче са налице деиктични средства от вида **този/онзи** и под., натоварени много често, макар и невинни, с анафорични функции. При все това в приложението към студията са описани зависимостите и йерархията на дефинитността с останалите граматични системи в езиците, в които тя образува граматична система.

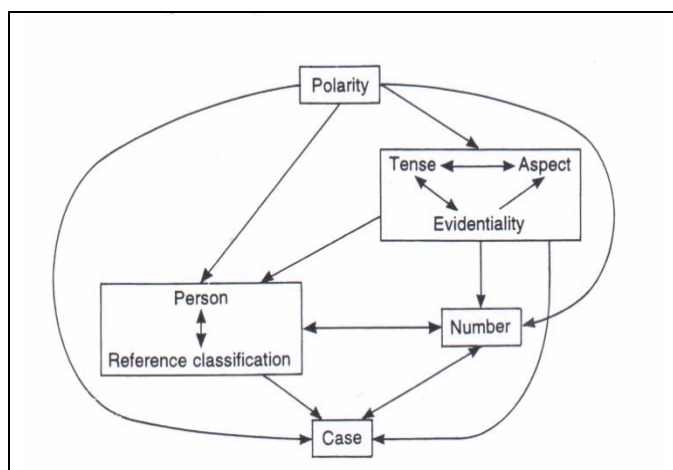
Авторите описват посоката на зависимостите между осемте граматични системи със следната формула: **Ако в един език (или в група езици) изборът на определено граматично средство от системата Y зависи от вече направения избор в системата X, но не и обратно, съществува отношение на зависимост между X и Y, т.е. $X > Y$** (Aikhenvald, Dixon 1998: 62). С други думи, Y зависи от X, или X управлява Y.

Да дадем следния пример. В някои езици числото и падежната система може да бъдат независими системи, напр. ако са налице подсистеми за две числа: единствено и множествено, и три подсистеми за падеж: номинатив, акузатив и датив. Получават се налице общо 6 комбинации: ед. номинатив, ед. акузатив, ед. датив, множ. номинатив, множ. акузатив и множ. датив. В този случай приемаме, че числото и падежът са независими граматични системи. В други езици обаче е налице следната зависимост: ако напр. в ед.ч. падежите са три, в множ. те само два – обикновено множ. номинатив и множ. акузатив-датив. В този случай формулата за посоката на зависимост между падежа и числото ще бъде следната: *Ако в езика изборът на граматичното средство за падеж зависи от вече направения избор в числовата система, но не и обратно, съществува отношение на зависимост от типа $\text{число} > \text{падеж}$* . Така е в много от индоевропейските езици, вкл. класически като латински и старобългарски, а също и в много от австралийските езици.

Друг пример. Зависимостта между числото и референтната класификация на съществителните имена в повечето индоевропейски езици, както и в някои африкански езици, има следния вид: $\text{число} > \text{референтна класификация}$, т.е. *изборът на определено граматично средство, което е на разположение в референтната класификационна система, зависи от вече направения избор в числовата система*. Както се посочва в студията, ярки примери в това отношение са немският и руският език: в единствено число са налице противопоставяния между три граматични рода, в множествено число родовите противопоставяния са неутрализирани. Същото е отноше-

нието на зависимост между число и род и в българския език. Авторите на статията посочват и обратното отношение на зависимост между референтната система и числото: референтна класификация > число. Подобна посока на зависимост се среща в някои австралийски езици, където числови различия съществуват само в рамките на няколко именни класа – тези, чийто референт е човек (лице) (Aikhenvald, Dixon 1998: 66).

Както се вижда от схемата на зависимостите и йерархията между осемте граматични системи в езиците (Схема 1), очертават се четири йерархични нива. Първо ниво в йерархията като най-независима система заема **полярността**. Посоката на зависимост е полярност > (време, аспект, евиденциалност) > (лице, референтна класификация, число) > падеж. В нито един език от изследваните езици не се наблюдава обратна зависимост или взаимна зависимост. Второ ниво на зависимост образуват **времето, аспектът и евиденциалността**. Зависимостта по отношение на другите две ни-

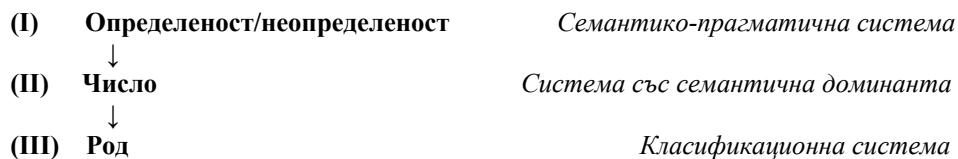
1. Схема на Aikhenvald, Dixon (1998: 72).

ва (трето и четвърто) също е еднопосочна, т.е. тя е от вида (време, аспект, евиденциалност) > (лице, референтна класификация, число) > падеж. В нито един от изследваните езици не се наблюдава обратна зависимост или взаимна зависимост. Трето ниво на зависимост съставят, от една страна, **лицето и референтната класификация**, и от друга страна, **числото**. Между лицето и референтната класификация е налице права и обратна зависимост, каквато е налице и между лицето и референтната класификация, от една страна, и числото, от друга страна. По отношение на четвъртото ниво зависимостите са следните: (лице, референтна класификация) > падеж; число > падеж, но и падеж > число. Четвъртото ниво в йерархията като най-независима система представлява **падежът**. Той е зависим от всички останали шест системи. Единствено между падежната и числовата система, както

посочихме, е възможно да съществува взаимна зависимост. Схемата на Айхенвалд и Диксън очертава следните вериги на зависимост: полярност > (време, аспект, евиденциалност) > (лице, референтна класификация и число) > падеж. Логиката е, че посоката на зависимост започва от изреченската система към системите на предиката, оттам към системите на аргументите на предиката и оттам към падежа като система, с която се маркира съответната синтактична функция на аргументите на предиката.

2. Сега ще се опитам да очертая зависимостта и йерархията между три именни и три глаголни граматични системи в българския език: дефинитност (определеност – неопределеност), число и род (т.е. референтна класификация) (именни системи) и евиденциалност, време и аспект (вид) (глаголни системи). Въпросът за зависимостта и йерархията между трите именни системи вече е разгледан от мене (Буров/Burov 2004: 286–290). Ето схемата на йерархията между трите граматични системи:

Йерархия на зависимостта (1)

Дефинитност (определеност – неопределеност) > Число

Изборът на определено граматично средство, което е на разположение в числовата система, зависи от вече направения избор в граматичната система за изразяване на определеност/неопределеност.

Според А. Зализняк и Е. Падучева противопоставянето по число е пълноценно само за съществителни, обозначаващи „конкретни“ (фиксиранни, специфицирани) обекти, които в математическата логика се наричат константи. Останалите съществителни съответстват на така наречените променливи, които изразяват съждения само когато са свързани с квантор за съществуване или с квантор за всеобщност (Зализняк, Падучева/Zalizniak, Paducheva 1974: 30–31). Както се посочва и от И. Ревзин, в контексти, в които името съответства на променлива, свързана с квантора за съществуване, противопоставянето единичност – множественост е снето (Ревзин/Revzin 1969б: 104). Противопоставянето е неутрализирано и в универсално-родови контексти. Тези наблюдения са напълно валидни и за българския език. Ето няколко примера:

1. а. Конят е тревопасно животно.
- б. Конете са тревопасни животни.
2. Един българин никога няма да постъпи така.

3. а. Имаме гости.
 б. Имаш ли деца?
 в. Крадци са разбили апартамента и са го обрали.
 г. Аз пък никак не обичам да бъда смирена ни пред бащи, ни пред професори, ни пред природи. (П. Вежинов)
4. а. Трябва да се консултираш с лекар за заболяването си.
 б. Ядат ми се ябълки.

Общото между тези изказвания е, че в нито едно от тях съществителните не обозначават специфицирани обекти.

1.а. и 1.б. представляват универсални изказвания: формата за единствено число е взаимозаменяема с формата за множествено число.

Във второто изказване (2) съществителното има родов статус: с формата за единствено число общото се представя чрез единичното като негова еталонна характеристика (така нареченото единствено еталонно число).

В 3. (а, б, в, г) се реализира така нареченото множествено привично число, което е типично за екзистенциални, въпросителни или отрицателни контексти: ситуации, в които количеството на обектите, за които се говори, е известно на говорещия, но той го представя като неопределено пред слушащия. Говорещият фокусира изказването си върху събитието и качеството на неговите субекти и/или обекти, а не върху тяхното количество.

В 4.а. и 4.б. именните групи също нямат референт: те препращат към сигнификативното значение на съществителните в тях.

Число > Род

Изборът на определено граматично средство, което е на разположение в родовата класификационна система, зависи от вече направения избор в числовата система: известно е, че докато в единствено число изразяването на двете системи е кумулативно, в множествено число родовите противопоставяния напълно се неутрализират, напр. съществителните *pluralia tantum* нямат род (*очила, трици*), срещу третоличните местоимения в единствено число *той* (м.р.), *тя* (ж.р.), *то* (ср.р.) в множествено число е налице безродовото *те*, срещу трите рода на прилагателните имена в единствено число (*нов, нова, ново*) в множествено число е налице само една безродова форма – *нови*. Известно е, че формоизменението по род и число на прилагателните, местоименията и причастията „дублира“ рода и числото на съществителните. Подобно отношение между число и род, каквото съществува в българския език, Г. Корбет нарича „конвергентна система“ и го илюстрира със състоянието му в немски език (Corbett 1991: 155).

Така числото на имената се оказва център на йерархията на именните граматични системи: като система със семантична доминанта числото, от една страна, управлява родовата система, от друга страна, то е в положение на зависимост от системата за изразяване на дефинитност. За да се оп-

редели родът, трябва да се зададе числото; за да се определи числото, трябва да се зададе определеност/неопределеност.

Схемата на йерархията между трите глаголни системи е следната:

Йерархия на зависимостта (2)

(I)	Евиденциалност	<i>Семантико-прагматична система</i>
	↓	
(II)	Време	<i>Система със семантична доминанта</i>
	↕	
(III)	Аспект (вид)	<i>Класификационна система</i>

Евиденциалност > Време

Изборът на определено граматично средство, което е на разположение в темпоралната система, зависи от вече направения избор в евиденциалната система. В студията на Айхенвалд и Диксън единствено тук е даден пример с българския език. Посочва се, че българският език притежава 9 индикативни глаголни времена и само 5 ренаративни. Авторите се позовават на Р. Якобсон, Ъ. Скатън и В. Фридман (Aikhenvald, Dixon 1998: 69). Много повече по въпроса може да се намери у Ницолова/Nitsolova (2008: 351–383).

Аспектуалната и темпоралната система се намират във взаимовръзка (Алексова/Aleksova 2008a: 237–239). Според авторката взаимозависимостта между граматичните системи е два вида: взаимовръзка и взаимодействие. При взаимовръзка не се наблюдава промяна в парадигмите от форми на двете системи, при взаимодействие е задължителна парадигматична промяна в едната от двете граматични системи, т.е. налице е йерархия между системите – едната система е доминираща спрямо другата. И така в отношение на взаимовръзка освен вида и времето се намират още модусите на изказване и лицето, залогът и лицето, видът и залогът, а в отношение на взаимодействие се намират залог > време, наклонение > вид, наклонение > залог, наклонение > модуси на изказване и др. (Алексова/Aleksova 2008a: 230–246).

Според изложеното тук мнение йерархията между трите именни системи се съотнася с йерархията между трите глаголни системи по следния начин: на върха на йерархиите се намират семантико-прагматични системи (дефинитност и евиденциалност), те управляват системи със семантичен компонент (число и време), заемащи средищно място в йерархиите, най-ниско се намират двете класификационни системи (род на имената и вид на глаголите).

В руското езикознание видът на глаголите като класификационна категория се поставя на върха на йерархията: като присъща на всяка лексема видовата грамема е неотделима от лексемата, докато всички останали ка-

тегории (време, наклонение, лице, число, род) заемат по-ниски равнища на йерархията (Храковский/Khrakovskii 2016: 143). Преди това обаче В. С. Храковский е на друго мнение. Той смята, че в процеса на взаимодействие наклонението на глагола е доминантно, а видът – рецесивна категория (Храковский/Khrakovskii 1996: 30–33). От своя страна Ю. А. Пупинин намира, че видът (и залогът) е в най-малка степен зависим от останалите глаголни категории, поради което като максимално независима категория заема най-високото място в категориалната йерархия. Очертана е следната верига на зависимости: вид > наклонение > време > лице (Пупинин/Pupinin 1996: 46).

Въпросът за зависимостите и йерархията вътре в глаголните системи, както и между именните и глаголните системи на българския език се нуждае от допълнителни проучвания.

БЕЛЕЖКИ / NOTES

¹ *Prof. Alexandra Yurievna Aikhenvald* (род. 1957, Москва) е руска и австралийска лингвистка, изтъкната специалистка по лингвистична типология и теренна лингвистика. Тя е правнучка на проф. Юлий Исаевич Айхенвалд (1872 – 1928) – философ, литературен критик, преводач. Известната лингвистка проф. Наталия Ю. Шведова е дъщеря на Ю. И. Айхенвалд и пралеля на Александра Ю. Айхенвалд. А. Айхенвалд завършва Отделението за структурна и приложна лингвистика на Московския държавен университет. През 1984 г. защитава в Москва дисертация на тема „Структурна и типологическа класификация на берберските езици“. От 1989 г. се занимава с теренни изследвания в Бразилия, а от 1994 г. досега работи в различни австралийски университети, в момента – в Университета „Джеймс Кук“ в Кернс (щата Куинсланд, Австралия). Има съвместни публикации с проф. Диксън, заедно с него е редактор на повече от 10 сборника по лингвистична типология и ареална лингвистика.

² *Prof. Robert Malcolm Ward Dixon* (род. 1939, Англия) е британски и австралийски лингвист, водещ специалист по лингвистична типология. Изследвал е езиците на аборигените в Австралия, Океания и Южна Америка. Продължава да работи в Университета „Джеймс Кук“, Таунсвил (щата Куинсланд, Австралия). Член на Британската академия, на Австралийската академия за хуманитаристика, почетен член на Американското лингвистично дружество.

³ **Polarity** [...] is a property of a complete clause (Aikhenvald, Dixon 1998: 57).

ЛИТЕРАТУРА

- Алексова 2008а: *Алексова, Кр.* Видове междукатегориални връзки в парадигмата на българския глагол (Начални наблюдения). – В: *Матрицата – властта на подобие*. София, Университетско издателство „Св. Климент Охридски“.
- Алексова 2008б: *Алексова, Кр.* За междукатегориалните връзки на морфологичното равнище. – In: *Bulgaristica – studia et argumenta. Festschrift für Ruselina Nitsolova zum 65. Geburtstag*. Specimina philologiae slavicae. Band 151. München, Verlag Otto Sagner.

- Бондарко 1996: *Бондарко, А. В.* Предисловие. – В: *Межкатегориальные связи в грамматике*. Санкт Петербург, Дмитрий Буланин.
- Бондарко 2010: *Бондарко, А. В.* Межкатегориальные связи и полевые структуры в сфере грамматики. – В: *Системные связи в грамматике и тексте. Материалы чтений памяти Ю. А. Пупынина*. 30 апреля 2010 г. Санкт-Петербург, Институт лингвистических исследований РАН.
- Буров 2004: *Буров, Ст.* Познание в езику на българите. Велико Търново, Faber.
- Герджиков 1984: *Герджиков, Г.* Преизказването на глаголното действие в българския език. София, Наука и изкуство.
- Зализняк, Падучева 1974: *Зализняк, А. А., Е. В. Падучева.* О контекстной синонимии единственного и множественного числа существительных. – В: *Информационные вопросы семиотики, лингвистики и автоматического перевода*, вып. 4. Москва, ВИНТИ.
- Куцаров 1979: *Куцаров, Ив.* Към въпроса за функционално-семантичните категории и взаимодействието помежду им. – *Език и литература*, № 2.
- Куцаров 1994: *Куцаров, Ив.* Едно екзотично наклонение на българския глагол. София, Университетско издателство „Св. Климент Охридски“.
- Куцаров 1997: *Куцаров, Ив.* Лекции по българска морфология. Пловдив, Пловдивско университетско издателство „Паисий Хилендарски“.
- Лакова 2002: *Лакова, М.* Принципът на конструктивизма в граматичната семантика на българското просто изречение. София, Академично издателство „Проф. Марин Дринов“.
- Ницолова 2008: *Ницолова, Р.* Българска граматика. София, Университетско издателство „Св. Климент Охридски“.
- Пупынин 1990: *Пупынин, Ю. А.* Функциональные аспекты грамматики русского языка: взаимосвязи грамматических категорий. Ленинград, Ленинградский государственный педагогический институт им. А. И. Герцена.
- Пупынин 1996: *Пупынин, Ю. А.* Грамматические категории русского глагола в их системно-парадигматических и функциональных связях. Вступительные замечания. – В: *Межкатегориальные связи в грамматике*. Санкт-Петербург, Дмитрий Буланин.
- Ревзин 1969а: *Ревзин, И. И.* Об иерархии грамматических категорий славянских языков (на примере категорий имени существительного). – *Советское славяноведение*, № 3.
- Ревзин 1969б: *Ревзин, И. И.* Так называемое „немаркированное множественное число“ в современном русском языке. – *Вопросы языкознания*, № 3.
- Станков 1976: *Станков, В.* Конкуренция на глаголни видове в българския книжовен език. София, Издателство на БАН.
- Станков 1980: *Станков, В.* Глаголният вид в българския книжовен език. София, Наука и изкуство.
- Храковский 1990: *Храковский, В. С.* Взаимодействие грамматических категорий глагола (опыт анализа). – *Вопросы языкознания*, № 5.

- Храковский 1996: *Храковский, В. С.* Грамматические категории глагола (Опыт теории взаимодействия). – В: *Межкатегориальные связи в грамматике*. Санкт-Петербург, Дмитрий Буланин.
- Храковский 2016: *Храковский, В. С.* Иерархия и взаимодействие грамматических категорий глагола. – В: *Грамматические категории в языках мира: иерархия и взаимодействие*. Санкт-Петербург, Нестор-История.
- Чакърова 2019: *Чакърова, Кр.* Към въпроса за обособяването на глаголната категория статус в съвременния български език. – В: *Aut inveniam viam, aut faciam. Сборник в чест на чл.-кор. проф. д.ф.н. Стоян Буров*. Велико Търново, Университетско издателство „Св. св. Кирил и Методий“.
- Ярцева 1975: *Ярцева, В. Н.* Иерархия грамматических категорий и типологическая характеристика языков. – В: *Типология грамматических категорий*. Москва, Наука.
- Aikhenvald, Dixon 1998: *Aikhenvald, A. Y., R. M. W. Dixon.* Dependencies between grammatical systems. – *Language*, vol. 74, N 1.
- Corbett 1991: *Corbett, G. G.* Gender. Cambridge/New York/PortChester/Melbourne/Sydney, Cambridge University Press.
- Von Klopp 1998: *von Klopp, A.* An alternative view of polarity items. – *Linguistics and Philosophy*, 21/4.

REFERENCES

- Aikhenvald, Dixon 1998: *Aikhenvald, A. Y., R. M. W. Dixon.* Dependencies between grammatical systems. – *Language*, vol. 74, N 1.
- Aleksova 2008a: *Aleksova, Kr.* Vidove mezhdukategorialni vrazki v paradigmata na balgarskiya glagol (Nachalni nablyudeniya). – In: *Matritsata – vlastta na podobieto*. Sofia, Universitetsko izdatelstvo “Sv. Kliment Ohridski”.
- Aleksova 2008b: *Aleksova, Kr.* Za mezhdukategorialnite vrazki na morfologichnoto ravnishte. – In: *Bulgaristica – studia et argumenta. Festschrift für Ruselina Nitsolova zum 65. Geburtstag*. Specimina philologiae slavicae. Band 151. München, Otto Sagner Verlag.
- Bondarko 1996: *Bondarko, A. V.* Predislovie. – In: *Mezhkategorial'nye sviazi v grammatike*. Sankt Peterburg, Dmitrii Bulanin.
- Bondarko 2010: *Bondarko, A. V.* Mezhkategorial'nye sviazi i polevye struktury v sfere grammatiki. – In: *Sistemnye sviazi v grammatike i tekste. Materialy chtenii pamiati Iu. A. Pupylnina*. 30 apreliia 2010 g. Sankt-Peterburg, Institut lingvistichestikh issledovani RAN.
- Burov 2004: *Burov, St.* Poznaniето v ezika na balgarite. Veliko Tarnovo, Faber.
- Chakarova 2019: *Chakarova, Kr.* Kam vaprosa za obosobyavaneto na glagolnata kategoriya status v savremenniya balgarski ezik. – In: *Aut inveniam viam, aut faciam. Sbornik v chest na chl.-kor. prof. d.f.n. Stoyan Burov*. Veliko Tarnovo, Universitetsko izdatelstvo “Sv. sv. Kiril i Metodiy”.

- Corbett 1991: *Corbett, G. G.* Gender. Cambridge/New York/PortChester/Melbourne/Sydney, Cambridge University Press.
- Gerdzhikov 1984: *Gerdzhikov, G.* Preizkazvaneto na glagolното deystvie v balgarskiya ezik. Sofia, Nauka i izkustvo.
- Iartseva 1975: *Iartseva, V. N.* Ierarkhiia grammaticeskikh kategorii i tipologicheskaia kharakteristika iazykov. – In: *Tipologiiia grammaticeskikh kategorii.* Moskva, Nauka.
- Khrakovskii 1990: *Khrakovskii, V. S.* Vzaimodeistvie grammaticeskikh kategorii glagola (opyt analiza). – *Voprosy iazykoznaniiia*, № 5.
- Khrakovskii 1996: *Khrakovskii, V. S.* Grammaticeskie kategorii glagola (Opyt teorii vzaimodeistviia). – In: *Mezhkategorial'nye sviazi v grammatike.* Sankt-Peterburg, Dmitrii Bulanin.
- Khrakovskii 2016: *Khrakovskii, V. S.* Ierarkhiia i vzaimodeistvie grammaticeskikh kategorii glagola. – In: *Grammaticeskie kategorii v iazykakh mira: ierarkhiia i vzaimodeistvie.* Sankt-Peterburg, Nestor-Istoriia.
- Kutsarov 1979: *Kutsarov, Iv.* Kam vaprosa za funktsionalno-semantichnite kategorii i vzaimodeystviето pomezhdum. – *Ezik i literatura*, № 2.
- Kutsarov 1994: *Kutsarov, Iv.* Edno ekzotichno naklonenie na balgarskiya glagol. Sofia, Universitetsko izdatelstvo “Sv. Kliment Ohridski”.
- Kutsarov 1997: *Kutsarov, Iv.* Lektsii po balgarska morfologiya. Plovdiv, Plovdivsko universitetsko izdatelstvo “Paisiy Hilendarski”.
- Lakova 2002: *Lakova, M.* Printsipat na konstruktivizma v gramatichnata semantika na balgarskoto prosto izrechenie. Sofia, Akademichno izdatelstvo “Prof. Marin Drinov”.
- Nitsolova 2008: *Nitsolova, R.* Balgarska gramatika. Sofia, Universitetsko izdatelstvo “Sv. Kliment Ohridski”.
- Pupynin 1990: *Pupynin, Iu. A.* Funktsional'nye aspekty grammatiki russkogo iazyka: vzaimosvიაzi grammaticeskikh kategorii. Leningrad, Leningradskii gosudarstvennyi pedagogicheskii institut im. A. I. Gertsena.
- Pupynin 1996: *Pupynin, Iu. A.* Grammaticeskie kategorii russkogo glagola v ikh sistemno-paradigmaticeskikh i funktsional'nykh svიაziakh. Vstupitel'nye zamechaniia. – In: *Mezhkategorial'nye svიაzi v grammatike.* Sankt-Peterburg, Dmitrii Bulanin.
- Revzin 1969a: *Revzin, I. I.* Ob ierarkhii grammaticeskikh kategorii slavianskikh iazykov (na primere kategorii imeni sushchestvitel'nogo). – *Sovetskoe slavianovedenie*, № 3.
- Revzin 1969b: *Revzin, I. I.* Tak nazyvaemoe “nemarkirovannoe mnozhestvennoe chislo” v sovremennom russkom iazyke. – *Voprosy iazykoznaniiia*, № 3.
- Stankov 1976: *Stankov, V.* Konkurentsia na glagolnite vidove v balgarskiya knizhoven ezik. Sofia, Izdatelstvo na BAN.
- Stankov 1980: *Stankov, V.* Glagolniyat vid v balgarskiya knizhoven ezik. Sofia, Nauka i izkustvo.

Von Klopp 1998: *von Klopp, A.* An alternative view of polarity items. – *Linguistics and Philosophy* 21/4.

Zalizniak, Paducheva 1974: *Zalizniak, A. A., E. V. Paducheva.* O kontekstnoi sinonimii edinstvennogo i mnozhestvennogo chisla sushchestvitel'nykh. – In: *Informatsionnye voprosy semiotiki, lingvistiki i avtomaticheskogo perevoda*, vyp. 4. Moskva, VINITI.

✉ *Чл.-кор. проф. д.ф.н. Стоян Буров*
Катедра по съвременен български език
Великотърновски университет „Св. св. Кирил и Методий“
ул. „Теодосий Търновски“ № 2, 5003 Велико Търново, България

✉ *Prof. Stoyan Burov, DSc*
Department of Modern Bulgarian Language
St. Cyril and St. Methodius University of Veliko Tarnovo
2 T. Tarnovski, Veliko Tarnovo 5003, Bulgaria

Публикувано: 5 юни 2020

Published: 5 June 2020